

Ministrstvo
za izobraževanje,
znanost in šport
Urad za UNESCO
Kotnikova 38
1000 Ljubljana
T: +386 (0) 1 478 47 99

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

**Slovenska
nacionalna komisija
za UNESCO**

Besedilo:
Slovenska nacionalna
komisija za UNESCO in
UNESCO designacije

Urednice:
dr. Rosana Cerkvenik,
Marjutka Hafner in
Barbara Urbanija

Izdala:
Slovenska nacionalna
komisija za UNESCO in
Park Škocjanske jame

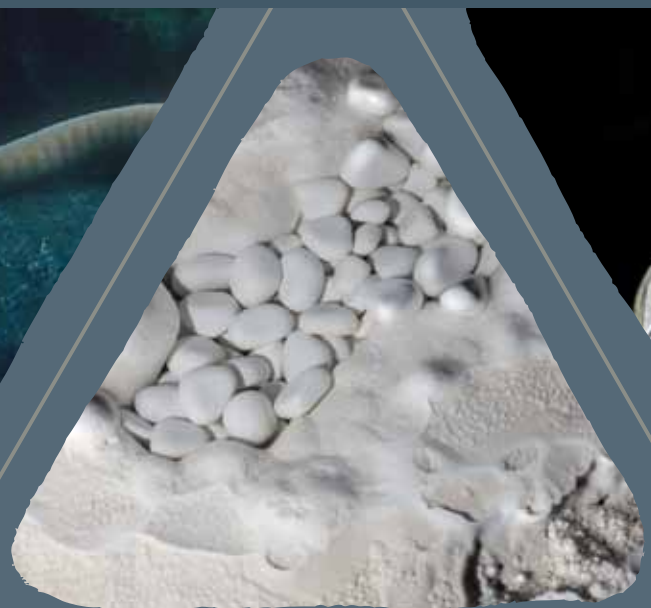
Fotografija:
Arhiv TNP, Jana Jocič,
Tomo Jeseničnik, Arhiv
NUK, Bojan Tavčar, Igor M.
B. O., Martin Knez, Borut
Lozej, Arne Hodalič,
Črtomir Goznik, Primož
Presetnik, Andrej Peunik,
Špela E. Koblar Habič,
Murisa M. Bedjanič, Iztok
Škornik, Matjaž Mikoš,
Arhiv IZUM,
Jani Peternelj,
Borut Lozej

Oblikovanje:
Jana Pečičnik

2019

UNESCO V SLOVENIJI

UNESCO v Sloveniji

Od Unescovih označb sta zagotovo najbolj znana in prestižna Seznam svetovne naravne in kulturne dediščine in Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Je pa še vrsta drugih programov in aktivnosti, ki so okvir za uravnotežen in usklajen pristop varovanja kulturne dediščine in naravnih vrednot na svetovni ravni: biosferna območja, mreža mednarodno pomembnih mokrišč ter globalna mreža geoparkov. Pomembno mesto zavzemata tudi program Spomin sveta, ki je posvečen dokumentarni dediščini, in mreža UNESCO kateder ter centrov II. kategorije, ki dopolnjujeta Unescovo aktivnost na ravni podiplomskega izobraževanja ter znanosti.

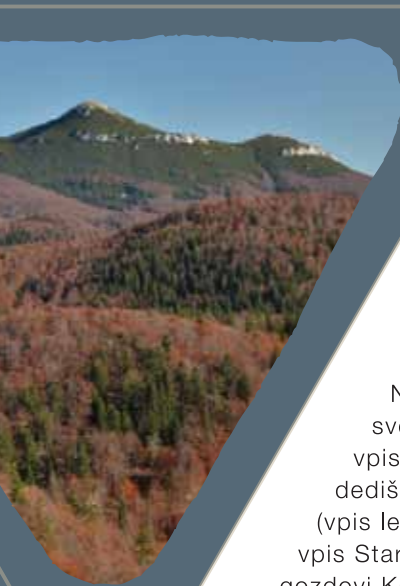

Seznam
svetovne naravne
in kulturne dediščine

UNESCO konvencija o svetovni kulturni in naravni dediščini iz 1972 je edinstven mednarodni akt, ki štiti hkrati tiste kulturne in naravne znamenitosti, ki imajo izredno univerzalno vrednost za vse narode in človeštvo v celoti. Do zdaj je konvencijo podpisalo 193 držav članic UNESCO (na dan 1. januarja 2017), kar jo uvršča v vrh mednarodnih normativnih instrumentov. V 40 letih njenega obstoja je bilo na Seznam svetovne dediščine vpisanih 1121 spomenikov in spomeniških območij. Od tega je 869 kulturnih, 213 naravnih in 39 mešanih območij, ki imajo hkrati kulturne in naravne značilnosti, 37 območij pa je čezmejnih (podatki za julij 2019).

V kategoriji kulturne dediščine sta na UNESCO Seznam svetovne dediščine vpisani dve spomeniški območji v Sloveniji, in sicer prazgodovinska kolišča na Igu na Ljubljanskem barju v okviru transnacionalnega serijskega območja prazgodovinskih kolišč okoli Alp (vpis leta 2011, šest držav) in dediščina živega srebra v Idriji, skupaj s španskim Almadénom (vpis leta 2012).

Na Unescov seznam svetovne dediščine imamo vpisani dve enoti naravne dediščine, to so Škocjanske jame (vpis leta 1986) in transnacionalni vpis Starodavni in prvobitni bukovi gozdovi Karpatov in drugih regij Evrope (vpis leta 2017).

Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva

Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine iz 2003 naj bi prispevala k boljšemu varovanju nesnovne kulturne dediščine, njenemu spoštovanju, dvigu zavedanja o njeni pomembnosti in zagotavljanju mednarodno sodelovanje ter pomoč. Konvencija med nesnovno kulturno dediščino uvršča ustno izročilo, izraze in jezik, uprizoritvene umetnosti, družbene prakse, rituale in praznovanja, znanja in prakse o naravi in svetu ter tradicionalne obrtne veščine, ki jih posamezniki, skupnosti in skupine prepoznavajo kot del svoje kulturne dediščine, s katero se identificirajo in za katere ohranjanje skrbijo. Slovenija je Konvencijo ratificirala leta 2008 in nesnovno kulturno dediščino vključila v Zakon o varstvu kulturne dediščine (2008), ki je pred tem vključeval le materialno premično in nepremično kulturno dediščino. Zakon med drugim opredeljuje naloge koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine, ki jih od leta 2011 opravlja Slovenski etnografski muzej. Od leta 2008 nastaja tudi slovenski Register nesnovne kulturne dediščine, v katerega smo do konca maja 2019 vpisali 69 elementov.

Štirje elementi pa so bili vpisani na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva:

- Škofjeloški pasijon (2016),
- Obhodi kurentov (2017),
- Klekljanje čipk v Sloveniji (2018) in
- Veščina suhozidne gradnje, znanja in tehnike (2018, večnacionalni vpis osmih držav).

Biosferna območja

Svetovna mreža biosfernih območij je bila ustanovljena leta 1976, danes je na svetu vanjo vpisanih 669 biosfernih rezervatov v 120 državah (na dan 14. junij 2017). Območja so vzorčni primeri kopenskih ali obalnih ekosistemov, ki imajo izjemno naravno in kulturno vrednost. Unescov program Človek in biosfera (angl. MAB – Man and Biosphere) razglasi biosferna območja, da bi s tem spodbudil ohranjanje biološke pestrosti in trajnostni razvoj.

Mreža pomaga širiti znanja o ekosistemi in biotski raznovrstnosti ter zagotavlja tudi prostor za izmenjavo dobrih praks v trajnostnem razvoju.

V Sloveniji so štiri biosferna območja v programu Človek in biosfera:

- Biosferno območje Julijske Alpe (2003),
- Biosferno območje Kras in porečje Reke (2004),
- Biosferno območje Kozjansko in Obsotelje (2010),
- Biosferno območje Mura (del bodočega Biosfernega območja Mura-Drava-Donava: Amazonka Evrope) (2018).

Mednarodno pomembna mokrišča (Ramsar)

V iranskem mestu Ramsar je bila leta 1971 podpisana Konvencija o mokriščih mednarodnega pomena, bolj znana kot Ramsarska konvencija. Bila je prva izmed sodobnih konvencij iz varstva narave in poudarja potrebo po ohranjanju vseh mokrišč, njihovih funkcij in biotske raznovrstnosti ter njihovi preudarni rabi.

Mokrišča so nujni sestavni del vodnega kroga, ki po eni strani potrebujejo vodo za delovanje ekosistema, po drugi pa jo hranijo za človekove potrebe ter lokalno uravnavajo izredne pojave. So biotsko med najbogatejšimi in obenem tudi najbolj ogroženimi ekosistemi. A čeprav se zavedamo pomena mokrišč, se njihova površina nenehno zmanjšuje tako v svetu kot v Evropi in Sloveniji. V Sloveniji so tri mednarodno pomembna mokrišča:

- Sečoveljske soline (1993),
- Park Škocjanske jame (1999),
- Cerkljansko jezero z okolico (2006).

Geoparki

UNESCO globalni geoparki so geografsko točno določena območja z izrednimi geološkimi značilnostmi in imajo nalogo, da geološko dediščino ščitijo skupaj z ekološko, arheološko in kulturno dediščino ter hkrati razvijajo strategijo za njeno promocijo in trženje. Posebna pozornost je namenjena pokrajini ter ohranjanju in raziskovanju geoloških vrednot v kontekstu trajnostnega razvoja. Osnovne naloge geoparkov so zaščita in ohranitev geološke dediščine, izobraževanje za različne skupine ter sodelovanje z lokalnimi skupnostmi. Geoparki povezujejo naravo, kulturo in tradicijo z najrazličnejšimi aktivnostmi.

V Sloveniji sta dva geoparka del UNESCO globalnih geoparkov:

- Geopark Idrija (2015) in
- Čezmejni geopark Karavanke/Karawanken (2015).

UNESCO katedre

UNESCO katedre spodbujajo mednarodno meduniverzitetno sodelovanje in povezovanje za krepitev institucionalnih zmogljivosti prek izmenjave znanja in sodelovanja. UNESCO podpira ustanovitev kateder in mrež UNITWIN (UNESCO univerzitetna mreža) na ključnih prednostnih področjih, povezanih z UNESCO pristojnostmi. Prek omrežja kateder izobraževalne in raziskovalne ustanove po vse svetu združujejo tako človeške kot materialne vire za reševanje perečih izzivov in prispevajo k razvoju družbe. Nosilci kateder so povezovalni členi med univerzami, civilno družbo, lokalnimi skupnostmi, raziskovalci in oblikovalci politik.

UNESCO katedre v Sloveniji so:

- Krasoslovno študijsko središče Unesca (2014),
- UNESCO katedra o odprtih tehnologijah za prosto dostopne izobraževalne vire in odprto učenje (2014),
- UNESCO katedra za zmanjševanje tveganj ob vodnih ujmah (2016),
- Univerza na Primorskem – članice mreže UNITWIN »Kultura, turizem, razvoj« ter mreže UNITWIN »Podvodna arheologija« (2014).

Spomin sveta

Program Spomin sveta (angl. Memory of the World) je bil ustanovljen leta 1992 za namenom prepoznavanja pomena svetovne dokumentarne, pisne in bibliografske dediščine ter ohranitve dokumentov, ki pričajo o zgodovini in spominu človeštva. Seznam obsega 527 najdragocenejših pisnih dokumentov iz 84 držav z vsega sveta (december 2018). V Sloveniji je na program Spomin sveta vpisan Supraselski kodeks (2007).

UNESCO centri II. kategorije

Države članice UNESCO ustanovijo in financirajo centre in inštitute pod okriljem UNESCO (UNESCO centri II. kategorije), da bi s svetovnimi, regionalnimi, subregionalnimi ali medregionalnimi ali medregionalnimi dejavnostmi prispevali k doseganju ciljev UNESCO. Pravno niso del organizacije, vendar so z njo povezani prek uradnih sporazumov med UNESCO in državo članico. Centri pod okriljem UNESCO so mednarodni ali regionalni centri strokovnega znanja ali odličnosti z zagotavljanjem strokovne in tehnične pomoči državam članicam in drugim deležnikom ter širši javnosti in svetujejo sekretariatu UNESCO. Od centrov se pričakuje, da neposredno prispevajo k doseganju strateških ciljev programa UNESCO. V Sloveniji je UNESCO center II. kategorije

- IZUM – Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti.

Kreativna mesta

Mreža kreativnih mest UNESCO je bila ustanovljena leta 2004 za spodbujanje sodelovanja z mesti in med njimi. Vključenost v mrežo članom omogoča izmenjavo izkušenj, znanj in virov med člani mreže, promocijo in spodbujanje razvoja lokalnih kreativnih industrij in mednarodnih sodelovanj z namenom urbanega razvoja. Združuje in povezuje mesta, v katerih je kreativnost strateški dejavnik pri zagotavljanju trajnostnega razvoja. Naziv je stalen, mreža ima trenutno 180 mest, od tega 28 mest literature. V Sloveniji je v Mrežo kreativnih mest vpisana

- Ljubljana, mesto literature (2015).

